

A Karoling-dinasztia felemelkedése, valamint a Frank Birodalom változó alkotmányos viszonyai a majordomusok térnyerésétől a verduni szerződésig

Bevezetés

A Meroving-dinasztia hanyatlásával párhuzamosan kezdődött meg a Pippinida majordomusok felemelkedése, akik kezében egyre nagyobb hatalom összpontosult. Kezdetekkor még a Meroving-ház uralkodóinak nevelői és tanácsadói voltak, majd ügyes belpolitikai manőverekkel hercegi, alkirályi és végül a pápa által felkent uralkodókká váltak. A Meroving-alkotmányosságot a Karoling-dinasztia térnyerésével felváltotta a Karoling-alkotmányosság, mely számos olyan újítást hozott a Frank Birodalom életébe, mellyel a középkori állam alapkoncepcióját teremtette meg. A téma igen nagy korszakot ölel fel, mely bemutatásához szükségesnek érzem mind a történelmi háttér, mind pedig az alkotmányos viszonyok bemutatását. A Frank Birodalom hasonlóan más korábban erős birodalmakhoz a 8. és 9. század fordulópontján elérte hatalma csúcspontját, melyet sikertelen politikai manőverek elvezettek a verduni szerződésig és feldarabolását követően többé soha nem egyesült. Azonban Európa sokat köszönhet a frankoknak, hiszen ők voltak azok, akik védelmezték a kontinenst az arab hódításoktól és a keresztény világ legnagyobb támogatóivá váltak a Pápai Állam megalakításával.

A Pippinidák felemelkedése Martell Károly majordomus haláláig

A majordomusok intézményét a Meroving-alkotmányosság hívta életre, mely kezdetekkor csupán egy tisztség volt a többi udvari méltóság mellett. A majordomus, vagy háznagy a királyi földbirtokok kezeléséért felelős személy volt,² kezdetekkor a paloták javaiért és készleteiért felelős palotagróf (pfalzgraf), a király pénzügyeinek intézéséért felelős kamarás (kammerer), a királyi szőlőbirtokok és borpincék ellenőrzéséért felelős pohárnok (schenk), a királyi udvartartásért felelős étekgógó (senechal) és az udvari istállók felügyeletéért felelős lovászmester (marchall) mellett csupán egy a sokból. A 6. század végén következett be a Meroving-dinasztia gyermekkirályainak kora. A majordomusok hatalma ekkor kezdett megerősödni, hiszen a gyermekkirályok mellett nevelőként egyre nagyobb befolyást és hatalmat szereztek, melyet már képesek voltak megőrizni a nagykorúvá vált királyok mellett is³.

Az első majordomus, aki tényleges hatalommal is rendelkezett Landeni Pippin, vagy I. Pippin majordomus volt, ő tekinthető a Pippinidák ősapjának. A Karoling-dinasztia későbbi térnyerésének gyújtópontja pontja az volt, amikor I. Pippin 643-ban összeházasította Begga nevű lányát Arnulf metzi püspök fiával, Ansegisellel⁴. Megemlítendő, hogy ekkor a cölibátus még nem volt kötelező érvényű az egyházi személyekre nézve, az csupán az 1139. évi II. lateráni zsinat 7. kánonjában jelent meg félre nem érthető módon.⁵ Így az egyházi személyek ebben a korszakban még világi életet élhettek.

¹ Doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem (saghiandrastamas@gmail.com)

² Mezey-Szente im. 54. oldal

³ Sz. Jónás Ilona: A középkor nagy császárai, Kossuth Kiadó, Budapest 1993. 5. oldal

⁴ A. Fodor Ágnes – Gergely István – Nádori Attila – Sótyné Mercs Erzsébet – Székely János: Uralkodók és dinasztiák, Magyar Világ Kiadó, Budapest 2001., 550. oldal [a továbbiakban: Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Székely im.]

⁵ Sipos István: A celibátus (papi nőtlenség) Története és védelme, Dunántúl Nyomda Rt., Pécs 1913., 41. és 42. oldal

A legnagyobb fordulópontot a Meroving-dinasztia és a Karoling-dinasztia együttes történetében I. Dagobert frank király uralkodása hozta meg. I. Dagobertet 17 éves korában apja, II. Chlothar 623-ban Austrasia királyává tette.⁶ A fiatal uralkodó nevelői Arnulf metzi püspök, illetve I. Pippinmajordomus voltak. I. Dagobert 629-től 639-ig minden frank királyává vált, azonban hat évig Landeni Pippin és Arnulf püspök nagyban közrejátszottak nevelésében és személyiségének fejlődésében⁷. Dagobert I. Pippint 629-ben megfosztotta majordomusi tisztségétől, aki azonban a király halálakor (639-ben) visszanyerte azt további egy évre, saját haláláig. I. Dagobert halálát követően a Meroving-dinasztia elvesztette minden hatalmát és az egyes majordomusok uralkodtak helyettük saját országrészeik felett (Austrasia Királysága, Neustria Királysága és Burgundia Királysága) a Meroving királyi tisztség érintetlenül hagyása mellett.

I. Dagobert 639-ben bekövetkezett halálakor két gyermeke örökölte területeit, a kilencéves III. Siegbert Austrasiát, az ötéves II. Chlodwig Neustriát és Burgundiát. III. Siegbert volt a Meroving-dinasztia első dologtalan királya (roi fainéant⁸), helyette egészen haláláig egy Pippinida majordomus személye volt a tényleges hatalom birtokosa. II. Chlodwig szintén nem rendelkezett hatalommal és hasonlóan testvére példájához a neustriai és a burgundiai majordomusok, esetünkben Aega (mindkét királyságban: 639-641), Erchinoald (Neustrasia: 641-658) kezében volt a tényleges hatalom.⁹

Austrasiában III. Siegbert frank király I. Pippin 640-ben bekövetkezett haláláig, tehát uralkodásának első két évében annak teljes befolyása alatt állt. Ezt követően egy Otto nevű majordomus szerezte meg a hatalmat az elkövetkező két évben, azonban I. Pippin fia, Grimoald meggyilkoltatta Otto-t és megszerezte a majordomusi tisztséget 642-ben Austrasiában. Grimoald a király teljes mellőzésével uralkodott, rábeszélte a gyermektelen királyt, hogy fogadja örökbe saját gyermekét és tegye meg örököséül. Azonban III. Siegbertnek született egy fia 652-ben, ő volt II. Dagobert. Miután a király (24 évesen) meghalt 656-ban Grimoald elérkezettnek látta az időt a hatalom megszerzéséhez és saját fiát Childebertet (akit korábban III. Siegbert is örökbe fogadott) ültette a trónra, ezzel egyidejűleg II. Dagobertet kolostorba zárták.¹⁰

Ez azonban a saját hatalmukat féltő neustriai és burgundiai majordomusoknak, valamint ezen területek névleges hatalommal rendelkező királyának, II. Chlodwignak igen súlyos problémát generált. A kialakult helyzet rendezése nélkül minden egyes majordomus királlyá koronáztathatta volna magát, vagy gyermekét és a birodalom teljes szétesését és elaprózódását generálta volna, amennyiben ez az eset precedens értékűvé válhatott volna.¹¹ Neustria és Burgundia együttesen megtámadták Austrasiát, elfogták és megölték Grimoald majordomust annak fiával Childeberttel egyetemben (657†). A Pippinidák ekkor elvesztették domináns majordomusi szerepüket Austrasiában. További közel húsz év kellett hozzá, hogy újra képesek legyenek megszerezni azt, de ezt a későbbiek során részletesen is megismerhetjük.

I. Dagobert másik fiát, II. Chlodwigot tették meg a majordomusok Grimoald majordomus sikertelen trónfoglalási kísérletét követően minden frank királyának, így 657-ben bekövetkezett haláláig névleg a teljes birodalom felett uralkodott. Halálakor ötéves fia III. Chlothar követte a trónon egészen 673-ig.

Grimoald sikertelen trónszerzési kísérletét követően Neustria és Burgundia területén Ebroin majordomus (658-673; 675-680) szerezte meg az uralmat. A gyermeckirály, III. Chlothar

⁶ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 127. oldal

⁷ Bayard Taylor: A School History of Germany: From the Earliest Period to the Establishment of the German Empire in 1871. D. Appleton and Company, 1871, 99. oldal [a továbbiakban: Bayard im.]

⁸ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 611. oldal

⁹ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 611. oldal

¹⁰ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 128. és 611. oldal

¹¹ Paul Fouracre, Richard A. Gerberding: Late Merovingian France- History and Hagiography, Manchester University Press, 1996. 19. oldal [a továbbiakban: Fouracre - Gerberding im.]

felett édesanyja (Bathilda) és Ebroin majordomus együttesen gyámkodtak egészen Bathilda 664-ben történt kolostorba vonulásáig. III. Chlothar névleg 656 és 662 között az egész Frank Birodalom felett uralkodott, ekkor Ebroin majordomus senkit sem kímélve kezdte meg saját hatalmának megerősítését mindhárom királyságban¹².

Ezt követően III. Chlothar uralma Nuestria és Burgundia területeire terjedt ki. Austrasiában II. Childerich (III. Chlothar bátyja) 662-ben került megkoronázásra, aki Wulfoald majordomusnak (Austrasia: 656-680), illetve a korábbiakban Grimoald (pippinida) majordomus teljes befolyása alatt álló király, III. Siegbert feleségének ellenőrzése alatt uralkodott.¹³ Ebroin majordomus hatalmi helyzete 673-ban változott meg gyökeresen, amikor is a Neustria és Burgundia területeit uraló III. Chlothar meghalt. A Pippinidák újbóli felemelkedésének alapjait ez az esemény alapjaiban határozza majd meg a későbbiekben.

Ebroin majordomus a neustriai és burgundiai nemesség véleményének kikérése nélkül még ugyanezen évben III. Theuderichet (III. Chlothar testvére) ültette a trónra¹⁴. Tette hasonlóan Grimoald (pippinida) majordomus esetéhez olyan szinten terjeszkedett túl a Meroving-dinasztia által életre hívott államberendezkedésen, hogy indokolttá vált a komoly fellépés a nemesség részéről. Ez a nagyobb volumenű fellépés egy felkelés formájában valósult meg 673-ban Ebroin majordomus és III. Theuderich ellen, amikor is mindkettőjüket elfogták, tonzúrázták¹⁵ és a burgundiai Luxeuil kolostorba száműzték minden politikai és hatalmi státuszuktól megfosztva.¹⁶ A hatalmi vákuum betöltése érdekében felkérték Austrasia királyát, II. Childerichet saját királyuknak, aki így 673-tól a teljes birodalom felett uralkodott névlegesen.

II. Childerich megérkezését követően Wulfoald majordomus, aki ekkor már Neustria és Burgundia majordomusává is vált (saját austrasiaimajordomusi tisztsége mellett) és kiterjesztette hatalmát az egész birodalom felett. A neustriai és burgundiai nemesség ezt követően háttérbe szorult, mely egyre komolyabb feszültségeket generált. Wulfoald majordomus 675-ben az egyik legbefolyásosabb neustriai nemest (Leudegar) száműzte a burgundiai Luxeuil kolostorba¹⁷. Ez ugyanaz a kolostor volt, ahová korábban Ebroin majordomust és III. Theuderichet száműzték. A korábbi ellenségek, Ebroin és Leudegar ekkor szövetségre léptek egymással és felkelést szítottak II. Childerich és majordomusa ellen. A felkelés fél éven belül érte el céljaikat, amikor is Neustriában pártot szerveztek az austrasiai uralom ellen¹⁸ és nem sokkal később meggyilkolták II. Childerichet és várandós feleségét, mellyel egy időben Wulfoald majordomust visszamenekült Austrasiába.¹⁹ Ekkor teljes káoszba süllyedt a Frank Birodalom, mely polgárháború kirobbanásához vezetett.

Neustriában Leudegar hatalma jócskán megnövekedett és az Ebroin előtti időben majordomusi tisztséget betöltő Erchinoald fiát, Leudesiust tették meg majordomussá, III. Theuderichet pedig ismételten megszerezte a trónt 675-ben²⁰. A neustriai és burgundiai helyzet rendeződni látszott, azonban ekkor Ebroin ismét megjelent, hogy megszerezze a hatalmat. Először elérte azt, hogy jelentkezzen egy, a trónra jogosan igényt tartó meroving leszármazott (Chlodwig, aki állítólagosan III. Chlodwig fia volt²¹), mellyel ideiglenesen trónfosztották III. Theuderichet. Ekkor megtámadta, megkínozta és megölte a regnáló Leudesius majordomust és újdonsült szövetségesét, Leudegart (három évig tartó kínzás után

¹² Fouracre - Gerberding im., 21. oldal

¹³ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114. oldal

¹⁴ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114. és 644. oldal

¹⁵ Katolikus szerzetesek fejének hátsó részére nyírt kerek formájú, kopasz folt

¹⁶ Fouracre - Gerberding im., 21. oldal

¹⁷ Fouracre - Gerberding im., 22. oldal

¹⁸ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114. oldal

¹⁹ Fouracre - Gerberding im., 22. oldal

²⁰ Fouracre - Gerberding im., 22. oldal

²¹ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 644. oldal

végül 668-ban ölette meg).²² Ezt követően leszámolt minden ellenségével és uralma alá hajtotta Neustriát és Burgundiát, visszaszerezte a majordomusi címet és 676-ban visszahelyezte III. Theuderichet a trónra.

Austrasiára a király (II. Childerich) megölése és Ebroin majordomusi hatalmának ismételt visszanyerése komoly fenyegetést hárított. Wulfoald majordomus személye Austrasiába történt sikeres visszatérése után dominált. A nemesekkel egyetértésben III. Siegbert fiát, II. Dagobertet ültették a trónra 676-ban. Ő volt az a Meroving-leszármazott, akit Grimoald (Pippinida) majordomus 656-ban kolostorba zárattott és saját fiát ültette a trónra.²³ Miután hat éves korában kolostorba záratták, húsz évet töltött el viszonylagos békében, mielőtt bábkirályként trónra ültették, de három évvel később (679-ben) meggyilkolták.²⁴ Ezt követően névlegesen III. Theuderich lett a teljes birodalom (báb) királya.

Ebroin majordomus 679-ben teljes mértékben centralizálni kívánta a birodalmat saját uralma alatt, mellyel egyidejűleg megtiltotta Austrasiának, hogy saját majordomust választhassanak. A Karoling-dinasztia történetében ekkor következett be egy igazán nagy fordulópontra, I. Pippin és Arnulf metzi püspök unokája, Herstali Pippin, vagy II. Pippin felemelkedésével.²⁵

II. Pippin és Martin nevű testvére apjuk (Ansegisel) 662-ben történt meggyilkolását követően (mely Ebroin neustriai majordomushoz volt köthető) folyamatosan saját hatalmuk növelésére koncentráltak és várták a lehetőséget, hogy egyszer képesek legyenek bosszút állni.²⁶ II. Pippin feleségül vette III. Theuderich király palotagrófjának (Hugobert) Plectrude nevű lányát, mely által komoly vagyonra, területekre és presztízssre tett szert.²⁷ A testvérek által tervezett bosszúra a 679-es évtől kezdve egyre inkább lehetőség nyílt. Az austrasiai katonáskodó birtokos réteg nem kívánta eltűnni a neustriai Ebroin zsarnokságát és II. Dagobert halálát követően (akit Wulfoald korábbi majordomus pár hónappal élt túl) II. Pippint 680-tól Austrasia majordomusává tették.

II. Pippin ekkor már majordomusként került szembe a minden hatalmat birtokolni akaró Neustriai majordomussal, Ebroinnal. Ebroin 680-ban legyőzte II. Pippin és Martin nevű testvéreinek seregét Lucifaonál. II. Pippin ekkor képes volt elmenekülni, azonban Ebroin majordomus Martint megölette. A következő évben, 681-ben Ebriont meggyilkolták, Pippin békét kötött útódjával, Warattonnal. Neustriában a békés éveket követően Waratton majordomus halálát követően 686-ban Berthar majordomus került a trónra, aki III. Theuderich király támogatásával 687-ben hadat üzent Austrasiának. II. Pippin idő közben feleségül vett (törvénytelen házasság, hiszen az első házassága még érvényben volt) még egy asszonyt 685 tájékán (Alpaida), akitől a későbbiekben további két gyermeke született (Martell Károly és Childebrand).²⁸ Alpaida egy nemes és rendkívül gazdag család sarja volt, mely nagyban hozzásegítette a későbbiekben fiát, Martell Károlyt felemelkedésében.

A 687-ben lezajlott háború II. Pippin majordomus teljes győzelmével végződött Tetrynél, melyet követően Austrasia, Neustria és Burgundia majordomusává vált és minden frank tényleges uralkodója lett.²⁹

Ekkor már a frankok hercege (dux et princeps Francorum) címet használta. Berthar majordomus veresége után elmenekült (még egy évet élt), annak felesége pedig férjhez ment II. Pippin legidősebb fiához, Drogohoz. II. Pippin ezt követően 689-ben legyőzte a frizeket és az alemannokat. II. Grimoald nevű fiát ekkor összeházasította a fríz vezér lányával és 695-ben

²² Fouracre - Gerberding im., 23. oldal

²³ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 128. és 611. oldal

²⁴ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 128. oldal

²⁵ Bayard im., 100. oldal

²⁶ Justin Glenn: The Washingtons: A Family History: Volume 3: Royal Descents of the Presidential Branch, Savas Publishing, 2014, 101. oldal [a továbbiakban: Glenn im.]

²⁷ Glenn im., 101. oldal

²⁸ Glenn im., 101. oldal

²⁹ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 550. oldal

Neustria majordomusává tette. Ugyanebben az évben másik fiát, Drogot Burgundia majordomusává nevezte ki. III. Theuderich Meroving-házi uralkodó 691-ben elhunyt, utóda kilenc éves gyermeke lett (III. Chlodwig), aki 695-ben bekövetkezett haláláig semmilyen hatalommal nem rendelkezett, az teljes mértékben II. Pippin kezében összpontosult.³⁰ Ezt követően 695 és 711 között III. Theuderich másik fia, III. Childebert foglalta el a trónt mindennemű hatalom nélkül.³¹

II. Pippin halála 714-ben következett be, gyermekei ekkor már nem éltek, [(Drogo 708†); (II. Grimoald 714†)] kizárólag unokái és törvénytelen fiai. A törvénytelen fiúk közül (Martell) Károly volt, aki igényt tartott apja örökségére. A Martell, azaz kalapács, pöröly ragadványnevet csak a későbbiekben kapta meg (732), azonban a továbbiakban végig feltüntettem. Martell Károly 686-ban született, 28 éves volt, amikor apja és anyja (Alpaida) meghalt. II. Pippin első felesége Plectrude nyomására II. Grimoald nevű elhunyt gyermekének fiát, Theudoaldot jelölte ki utódjául minden frank majordomusaként.³² Martell Károly II. Pippin uralkodása során és annak megvívott háborúiban végig apja mellett volt, így igen képzett vezetővé érett. Mivel ezt tudta apja első felesége is, első adandó alkalommal bebörtönözte Martell Károlyt. Idő közben III. Childebert 711-ben történt elhalálózását követően III. Dagobert került a trónra, aki 715-ben elhunyt.³³

Neustria nemesei kihasználta II. Pippin és III. Dagobert bábkirály halálát és 715-ben megtámadták Austrasiát, majd az austrasiai sereget legyőzték Compiégne mellett és saját neustriai királyt választottak II. Chilperic személyében, aki feltehetően II. Childerich (649-675†) fia volt és egész életét kolostorban töltötte Daniel szerzetesi néven.³⁴ II. Pippin unokája, Theudoald elvesztette neustriai majordomusi tisztségét, amit Ragenfred szerzett meg 715-ben. Martell Károly idő közben megszökött börtönéből és megszerezte az austrasiai nemesek támogatását, akik 715-ben majordomussá választották. A neustriai király, II. Chilperich austrasiai trónigényét megelőzendően Martell Károly IV. Chlothar Austrasia királyává tette.³⁵ Ragenfred 716-ban ismételtén megtámadta Austriát Radbod fríz törzsfővel (külön megjegyzendő, hogy Radbod törzsfőnök Theudoald nagyapja volt, hasonlóan II. Pippinhez),³⁶ majd legyőzték az austrasiai hadakat és II. Pippin egykori feleségét, Plectrudet és unokáját Theudoaldot megadásra kényszerítették.³⁷ Martell Károly idő közben sereget gyűjtött és megtámadta Ragenfred neustriai seregét, akiket először 716-ban, majd 717-ben is legyőzött. A három évig tartó polgárháború utolsó nagy csatája 718-ban Soissons mellett zajlott le, ahol Ragenfred neustriai és Odo aquitániai herceg egyesített seregére Martell Károly csapást mért és teljes győzelmet ért el.³⁸ Martell Károly minden ellenségének megkegyelmezett, és 718-tól minden frank királyság majordomusa lett. A fríz területeket Radbod törzsfőnök halála után 719-ben szerezte meg. Az austrasiai király, IV. Chlothar meghalt 719-ben és így a korábban neustriai királyi pozíciót betöltő II. Chilperich minden frank királyává lett 721-ben bekövetkezett haláláig.³⁹

A 719-es esztendő azonban a folyamatos győzelmeket arató Martell Károlyt új ellenséggel szembesítette. Az arabok Hispánia meghódítását követően ez évben behatoltak Aquitániába, ekkor a fentiekben említett Odo aquitániai herceg legyőzte őket, azonban Martell Károly

³⁰ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 391. oldal

³¹ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114. oldal

³² Pierre Riche: *A The Carolingians: A Family Who Forged Europe*, University of Pennsylvania Press, 1993. 33. oldal [a továbbiakban: Riche im.]

³³ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 128. oldal

³⁴ Riche im., 34. oldal

³⁵ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 116. oldal

³⁶ Riche im., 34. oldal

³⁷ Riche im., 35. oldal

³⁸ Riche im., 35. oldal

³⁹ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114 és 116. oldal

számított későbbiekben nagyobb erővel történő felbukkanásukra.⁴⁰ Az arab csapatok ezt követően folyamatosan be-betörték a térségbe és kirabolták Aquitániát és Burgundiát. Idő közben meghalt Martell Károly austrasiai nemesi családból származó Rotrude nevű első felesége 724-ben, akitől két gyermeke született: III. (Kis) Pippin 714-ben és Carlomann 715-ben.⁴¹ Első felesége mellett Ruodhaid nevű ágyasától 720-ban megszületett Bernard nevű gyermeke. Ezt követően 725-ben házasságra lépett a bavariai herceg lányával Swanachild nevű lányával, akitől a rákövetkező évben megszületett Grifo nevű gyermeke.⁴² Több belső felkelést lever, köztük a korábbi neustriai majordomus Ragenfred által tervezett kísérletet 724-ben, akit minden hatalmától megfosztott és az saját földjeinek megtartásáért cserébe túsul adta gyermekeit.

Az arabok következő igen jelentős erejű felbukkanása a térségben 732-ben következett be, ekkor Hispánia helytartója (Abd-er-Rahman) átkelt a Pireneusokon, hogy meghódítsa a Frank Birodalmat és elterjessze az iszlámot tovább terjeszkedve egész Európában.⁴³ Az arab csapatok legyőzték Odo aquitániai herceget, aki Martell Károly segítségét kérte azok legyőzésére. A végső összecsapás még ugyanezen év október 25-én, a poitiers-i csatában zajlott le, mely Martell Károly teljes győzelmével végződött.⁴⁴ A csatát követően kapta meg Károly a Martell ragadványnevet és „Európa megmentője” lett.

Ezt követően Martell Károly leszámolt a frízekkel 734-ben (Frízföldet birodalmához csatolta⁴⁵) és megakadályozott egy, a Földközi-tenger felől indított arab támadást 737-ben és a 720-as évek óta arab kézben levő összes nagy támaszpontot visszahódította Liutprand longobárd királlyal szövetségben.⁴⁶ Időközben a 721-ben elhunyt II. Chilperich király helyére a Martell Károly által kinevezett IV. Theuderich elhunyt.⁴⁷ Külön megemlítendő, hogy ekkorra a korabeli krónikások már egyáltalán nem foglalkoztak a Meroving-ház uralkodóinak személyeivel. Martell Károly IV. Theuderich 737-es halálát követően nem nevezett ki a saját majordomusi tisztsége mellé koronás főt, majordomusként adott ki rendeleteket és „Európa megmentőjét” ekkorra már semmiféle hatalom nem korlátozta, 736-ban az araboktól elhódította Provence területét és birodalmához csatolta. Liutprand longobárd király 739-ben megtámadta Rómát és négy várost elfoglalt. III. Gergely pápa ekkor Martell Károly segítségét kérte a longobárdok ellen, akit levelében subregulus (alkirály) névvel illetett.⁴⁸ Martell Károly nem szállt szembe szövetségesével. Halála 741-ben következett be és teljhatalmú uralkodóként osztotta fel birodalmát két fia között.

A Frank Birodalom államszervezete és alkotmányos berendezkedése a Pippinida majordomusok felemelkedésétől Martell Károly haláláig

A Meroving-ház uralkodói 639-ben I. Dagobert halálával elvesztették hatalmukat, mely fokozatosan a majordomusok kezébe szállt át ezt követően. Azonban felmerült a kérdés, hogy ezt követően hogyan voltak képesek megőrizni királyi címüket Martell Károly halálát követően további tíz évig (751). A válasz a Frank Birodalom sajátos alkotmányos berendezkedésében keresendő.

⁴⁰ Katus László: Európa története a középkorban, Kronosz Kiadó, Pécs, 2014, 117. oldal [a továbbiakban: Katus im.]

⁴¹ Roger Collins: Charlemagne, University of Toronto Press, 1998, 24. oldal [a továbbiakban: Collins im.]

⁴² Collins im., 31. oldal

⁴³ Dale Evva Gelfand: Charlemagne, Chelsea House, New York, 2013, 82. oldal [a továbbiakban: Gelfand im.]

⁴⁴ Katus im., 117. oldal

⁴⁵ Katus im., 122. oldal

⁴⁶ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 435. oldal

⁴⁷ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 644. oldal

⁴⁸ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 435. oldal

Megfigyelhető, hogy a majordomusok ahhoz, hogy képesek legyenek hatalmukat megszilárdítani minden esetben egy Meroving bábkirályt állítottak maguk mellé, akinek a nevében gyakorolták hatalmukat. Kivétel ez alól Martell Károly, aki a737-ben elhunyt IV. Theuderich király halálát követően nem nevezett ki maga mellé koronás főt. Megtehetette ezt, hiszen hatalma megkérdőjelezhetetlen volt. Megemlítendő Landeni Pippin fiának, Grimoald majordomusnak az esete is, aki 656-ban III. Siegbert király halálát követően Austrasiában saját fiát (Childebert) tette meg királlyá és a trónörökös (II. Dagobertet) kolostorba száműzte. Ez volt az első alkalom arra, hogy egy Pippinida királyi babérokra tört, azonban a trónfoglalási kísérletet a hatalmát féltő neustriai és burgundiai majordomus a Meroving-ház nevében leverte 657-ben. A Meroving-ház uralkodóit Chlodwig (511†) óta szentként tisztelték, nem egy ország felett uralkodtak, hanem a frank nép felett. Véleményem szerint ez a fajta kapcsolat a regnáló királlyal beleivódott a társadalomba több generáció alatt. A királyoknak hosszú hajuk és szakálluk kölcsönzött szakrális jelleget. Amikor a majordomusok eltávolították riválisaikat, vagy egy Meroving uralkodót azt tönzúráztatták és kolostorba küldték, mely által az elvesztette szakrális jellegét (III. Theuderich esete 673-ban).

A majordomusoknak többek között azért volt szükségük bábkirályra, mert a Meroving-alkotmányos berendezkedésben formálisan továbbra is a király döntött a háború és a béke sorsáról. A trónutódlás már intézményesült, azonban a királyi hatalom teljesen kiüresedett.

A Frank Birodalom patrimoniális királyság volt, a király hatalma egyrészt uralkodóként és legfőbb földesúrként is értelmezhető. Közjogi akarata csupán akkor szerezhette magának érvényt, amennyiben patrimoniális magánhatalma meghaladta alattvalóinak földesúri hatalmát. Így a királyi hatalom erejét ebben a típusú államberendezkedésben a birtokában lévő földterületek nagysága határozta meg. A Meroving-ház uralkodói korábbi belviszályaik során rendkívül sok földterületet adományoztak el, mely által a királyi hatalom meggyengült és a Pippinidák már I. Pippin idején egyre nagyobb saját földterületeket szereztek meg. II. Pippin 687-től a majordomusi tisztséget öröklődővé tette.

A Meroving-alkotmány a királyi immunitás elvére figyelemmel, bizonyos személyekkel kapcsolatos ügyek (előkelők, királyi védelem alá esők), bizonyos javak (királyi vagyon, grófok által kezelt királyi vagyon) és bizonyos esetek (halálos ítéletre méltó bűnök, birodalmi béke megszegése) megtárgyalásában kizárólagos joghatóságot adott a király különbírósa részére, melyben a legfőbb bírói hatalom a király kezében összpontosult.⁴⁹ I. Pippin már állandó bírótárs volt a királyi udvari bíróságokon és a király távollétében ő töltötte be az elnöki posztot.⁵⁰

Jogi értelemben a királyi autoritás központi eleme a bann intézménye, vagyis az a jog volt, hogy a király parancsolhatott és tilthatott és bírságozhatott, tehát hatalmat gyakorolt. A király által kiadott bann a hadparancssal állt szoros összefüggésben, mely szakrális dimenzióknak tekinthető, tehát isteni akarattól függőnek tekintették.⁵¹ A kiadott királyi bannnak három kategóriája létezett, a katonai parancsok (magától értetődő), a békeparancs (kihelyezte a bosszú alól az özvegyeket és árvákat, az egyháziakat) és a rendeletek (a király által kötelezően felállított normák).

A vizsgált időszakban a Frank Birodalom területi tagozódása (595 óta) változatlan volt, mely magában foglalta Austrasia, Neustria és Burgundia birodalomrészeket, továbbá Aquitánia, Thüringia és Svábföld törzsi hercegségeit. A Meroving-ház uralkodói hatalmának gyengülésével párhuzamosan a törzsi hercegségek egyre nagyobb önállóságot élveztek, melyben a majordomusok is közrejátszottak. A majordomusok hatalma, miután az uralkodó és a nemesség fölé kerekedett (II. Pippin felemelkedésének időszaka) alapjaiban változtatta meg

⁴⁹ Mezey-Szente im. 53. oldal

⁵⁰ Ruszoly József: Európai jog- és alkotmánytörténelem, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged 2013., 237. oldal [a továbbiakban: Ruszoly im.]

⁵¹ Mezey-Szente im. 52. oldal

az államéletet. Burgundia nemesi elérték ugyan, hogy 687-től ne legyen saját majordomusok, azonban az a későbbiekben a neustriai majordomusok kiteljesítették hatalmukat erre a birodalomrészre is, majd II. Pippin kinevezte Drogo nevű fiát 695-ben burgundiai majordomusnak. Az igazgatási egységek mégsem a birodalomrészek és hercegségek voltak, hanem a grófságok (ekkor még nem körülhatárolt közigazgatási területek).⁵² Az adók, vámok és egyéb illetékek beszedésének érdekében kerültek kihelyezésre a grófok. Kezdetben a király nevezte ki bizalmasait, akik 614-ig (párizsi ediktum) függetlenek voltak a nemesi rétegtől, így még szolgák is felbukkantak közöttük.⁵³ II. Pippin, miután már 678-tól a frankok hercege címet használta és minden hatalom az ő kezében összpontosult kihatással élt a grófok eltávolítására és kinevezésére is. A grófok az egykori római provinciák területén viszonylag behatárolt területek felett főleg adminisztratív teendőket láttak el, míg az északi területeken ezzel szemben az adminisztratív jelleg háttérbe szorult és a gróf főleg katonai erőt képviselt.⁵⁴ A 6. században a grófok kinevezése teremtette meg a hűbériség alapját, mely alapvetően határozza meg a vizsgált korszakot, melyben a későbbiekben bemutatásra kerülő vazallitás és a beneficium nem kapcsolódott össze, így nem beszélhetünk kifejtett hűbériségről. A kinevezésre kerülő udvari méltóságok és a grófok egyre inkább a gazdagabb, nagyobb földterületekkel rendelkező rétegből kerültek ki. A lakosság egyre inkább a vidéki hatalmi központok vezetőinél, az azokat uraló hatalmasságoknál keresett védelmet szolgálatainak felajánlásával.

A vazallusi viszony olyan kétoldalú szerződéssel keletkezett, amellyel a szabad jogállású személy egy úr védelmébe és hatalmába (patrocinium⁵⁵) szegődött. Egy szabad férfi egy másik védelmébe alá, vagyis patrociniumába került egy commendationnak nevezett jogi aktus révén. A commendatio mindkét szerződő fél számára köteleességeket jelentett. A kommandálónak szolgálnia és engedelmeskednie kellett urának (dominus), azzal a kitéttel, hogy a szolgát összeegyeztethető legyen szabad állapotával. Az úrnak pedig élelemhez és ruhához kellett őt segítenie, megélhetést és védelmet kellett biztosítania számára. A szerződés megszűnt a kommandáló halálával, és ugyanez történt az úr halálakor is. Ez egyfajta keretszerződés volt, amelyen belül aztán nagyon eltérően alakult, hogy milyen szolgálatot vártak a kommandálótól: szolga, házicseléd, harcos, küldönc, jószágkormányzó vagy mindez egyszerre. Ugyanígy az úrnak is nagyon sokféle lehetősége volt arra, hogy eltartási kötelezettségét lerója. Vagy közvetlen formában gondoskodott a commendálóról, vagy olyan helyzetbe hozta, hogy eltarthassa saját magát.

Beneficium alatt a 6. századtól a 8. század kezdetéig terjedő időszakban nem csak a szolgálatért ellenszolgáltatásként kapott földterületet értették, hanem a művelés megindítása végett haszonbérbe adott feltöretlen földeket is. Ezeket a bérlő időlegesen, olyakor élethosszig használt vagyoni ellenszolgáltatás nélkül vagy csekély mértékű díj, esetleg terményjáradék megfizetése fejében.⁵⁶ Beneficiumnak mondták azt a földbirtokot is, melyet valamely hatalmasság jóakarátának megszerzéséért engedtek át ingyenes használatba, valamint azt, amit pusztán bőkezűségből, erkölcsi kötelességérzésből ajándékoztak, adtak tulajdonba. A beneficium átadása rendszerint egy szerződés formájában történt. Két okiratot állítottak ki: egyet az úr, egyet a kedvezményezett számára.

A hűbériség alapjainak bemutatását a Martell Károly regnálása alatt bekövetkezett változások miatt tartottam szükségesnek, aki 718-tól minden frank majordomusa, 737-től koronás fő mellőzése nélkül a tényleges hatalom birtokosa 741-ben bekövetkezett haláláig. Martell Károly élete állandó belső harcok mellett telt. A Frank Birodalom területét háborgató

⁵² Mezey-Szente im. 55. oldal

⁵³ Mezey-Szente im. 55. oldal

⁵⁴ Mezey-Szente im. 55. oldal

⁵⁵ Bachrach im., 23. oldal

⁵⁶ Bachrach im., 77. oldal

arab csapatok megjelenése 719-ben szintén komoly nyomást jelentett, akik 732-ben meg is indították támadásukat az egész birodalom elfoglalása céljából. Martell Károly végül 732. október 25-én, a poitiers-i csatában teljes győzelmet aratott, de ez nem sikerülhetett volna a hűbéri viszony frank hadseregbe történő bevezetése nélkül. Ahhoz, hogy képes legyen úrrá lenni a belső viszályokon és a külső fenyegetéseken szüksége volt egy jól felfegyverzett, nagyszámú és hozzá hű harcos-rétegre. Ennek megteremtése érdekében növelnie kellett saját vazallusainak számát. Földeket (beneficium) osztott szabad frankoknak, akik saját vazallusai lettek. A beneficium alapja a mansus (telek) volt, ami a Frank Birodalomban akkora nagyságú területnek felelt meg, amelyet egy ekével 120 napi munkával meg lehet művelni, tényleges területe birodalomrészenként változó volt, de maximális területe nem volt több 50 hektárnál.⁵⁷ A beneficiumért vazallusainak nem volt szükséges adók fizetése, csupán katonai szolgálattal tartoztak érte.⁵⁸

A kiosztásra került földek legnagyobb részét egyházi birtokok adták, emellett saját birtokaiból és koronabirtokokból is osztott területeket.⁵⁹ A Meroving-ház uralkodói igen nagy területeket juttattak az egyháznak (teljes birtokállomány egyharmada), azonban Martell Károly a harcaihoz nélkülözhetetlen harcosok kiállításához igénybe vette ezeket a birtokokot, és mérsékelt census megfizetése mellett azok teljes jövedelme vazallus harcosaihoz került, akik így képesek voltak a drága felszerelés megvásárlására.⁶⁰

A frank hadsereg legütőképesebb egységét a nehéz páncélos lovasok adták (Martell Károly regnálása alatt megközelítőleg 3000 ilyen harcos felett rendelkezett), akik a beneficium jövedelméből szerelték fel magukat.⁶¹ A nehéz páncélos lovas felszerelése igen drága volt, ezért 12 mansus birtoklása volt szükséges egy ilyen harcos kiállításához, a 3 mansussal rendelkező parasztok számára pedig kötelező volt saját maguk felszerelése.⁶² Martell Károly fenntartotta a szabad férfiak általános hadkötelezettségét is, akik azonban nem minden esetben voltak képesek beszerezni a szükséges felszerelést. Ez esetben nagy összegű bírságot (heriban) kellett megfizetniük.⁶³

Martell Károly hatalma megerősítésének céljából emellett a püspöki és apáti székek nagy részét nagyvilági életet élő személyeknek juttatta, illetve sok esetben megtagadta egyházi püspökök kinevezését, hogy az ezzel a tisztséggel járó jövedelem a kincstárban maradjon.⁶⁴ Uralkodása során megszerezte a teljhatalmat, 737 és 741 között Meroving uralkodó nélkül majordomusi rendeletekkel kormányzott.

Összességében tehát a vizsgált időszakról elmondható, hogy a Meroving-alkotmányosság jegyeit viseli magán, melyben a tényleges hatalom egyre inkább a majordomusok kezében összpontosult. II. Pippin már korlátlan hatalmú majordomussá vált, majd Martell Károly még saját apját is túlszárnyalva koronás fő mellőzése nélkül uralkodott. A hűbériség intézményének a frank hadseregbe történő sikeres bevezetése Martell Károly által történelmi mérföldkövet jelent, mely a későbbiekben alapjaiban határozza meg a Frank Birodalom alkotmányosságát és államszervezetét.

⁵⁷ Katus im., 184. oldal

⁵⁸ Katus im., 235. oldal

⁵⁹ Katus im., 235. oldal

⁶⁰ Katus im., 117. oldal

⁶¹ Katus im., 130. oldal

⁶² Katus im., 130. oldal

⁶³ Katus im., 130. oldal

⁶⁴ Katus im., 118. oldal

Martell Károly halála 741-ben következett be, teljhatalmú uralkodóként osztotta fel a Frank Birodalmat két fia, Carlomann és III. (Kis) Pippin között.⁶⁵ III. Pippin Neustria majordomusa, míg Carlomann Austrasia majordomusa lett. Martell Károly második házasságából (Swanachild) született fia, Grifo ekkor került elő és jelezte, hogy az egész Frank Birodalomra igényt tart.⁶⁶ A helyzetet jócskán megbonyolította Bonifác mainzi érsek üzenete, miszerint Martell Károly halála esetén Thüringia egésze Grifot illeti.⁶⁷ Carlomann és III. Pippin ekkor összefogott, együttes erővel csapdába csalták Grifot 741-ben és kolostorba zárták. Ezt követően ismét egy új trónkövetelő került elő, a II. Pippin halálát (714) követően Martell Károlyval szemben minden majordomusi tisztelet öröklő Theudoald, akiről annyi információ maradt az utókorra, hogy az igénye benyújtását követően gyilkosság áldozata lett 741-ben.⁶⁸

Ekkor fellázadt ellenük Aquitánia és Bavaria hercegség, valamint a Frank Birodalom nagy területekkel rendelkező gazdag nemesei, akik nem ismerték el őket legitim vezetőjüként.⁶⁹ A koronás fő mellőzése nélkül végbement örökösödés érthető módon érintette érzékenyen a nemesi réteget, hiszen Martell Károly sorozatos győzelmeinek hála bebiztosította saját hatalmát, azonban gyermekeinek ekkor még bizonyítaniuk kellett rátermettségüket és megőrizni apjuk örökségét. Hat év után, 743-ban a Martell Károly halálát követő lázadásorozat után a két testvér felkutatva egy kolostorban saját Meroving-házból származó bábkirályát és III. Childerichként emelte a trónra, aki megjegyzendő, hogy a Martell Károlyt megölni és az egész birodalmat megszerezni akaró korábbi neustriai majordomus Ragenfred (731†) bábkirályának, II. Chilperichnek (675-721†) a gyermeke volt.⁷⁰

Ezt követően 743-ban együttes erővel léptek fel a lázadást szító Aquitánia és Bavaria hercegségek, valamint a lázadó nemesek ellen és 746-ra bebiztosították hatalmukat.⁷¹ Ezzel párhuzamosan az államéletet érintően több reformot is bevezettek, melyek a későbbiekben kerülnek majd bemutatásra. A mélyen vallásos, rendkívül jó képességű hadvezér Carlomann ezt követően 747-ben lemondott austrasiai majordomusi tisztségéről fia, Drogo javára és a Monte Cassinói kolostorba vonult.⁷² Több forrást megvizsgálva a 748-as évet említik III. Pippin első fia, Károly megszületésének éveként.⁷³ Miután már rendelkezett fiúörökösrel III. Pippin 748-ban megtámadta és megszállta Austrasiát. Drogo ekkor elmenekült és ellenállást szervezett, a majordomusi tisztséget III. Pippin nem vette el tőle, azonban a tényleges hatalommal már kizárólag ő rendelkezett. Eközben 747-ben megszökött III. Pippin és Carlomann féléstvére, Grifo abból a kolostorból, ahová 741-ben bezárták.⁷⁴ Martell Károly Hiltrud nevű lányának a férje, Odilo herceg 748-ban hunyt el. Grifo 748-ban megpróbálta uralma alá hajtani Bavaria hercegséget, melyet III. Pippin megakadályozott és kegyelmet gyakorolt féléstvére felé, Neustria egy részének átadásával.⁷⁵ III. Pippin az elhunyt Odilo herceg fiát, III. Tassilot nevezte ki Bavaria hercegévé 748-ban. Grifo ezt követően ismételen

⁶⁵ Katus im., 118. oldal

⁶⁶ Collins im., 31. oldal

⁶⁷ Collins im., 31. oldal

⁶⁸ Collins im., 31. oldal

⁶⁹ Michael Frassetto: *The early medieval world*, Abc-Clio LLC, California 2003, 187. oldal [a továbbiakban: Frassetto im.]

⁷⁰ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 114. oldal

⁷¹ Jim Bradbury: *The Routledge Companion to Medieval Warfare* (Routledge Companions to History), Routledge LLC, New York 2004. 20. oldal [a továbbiakban: Bradbury im.]

⁷² Bradbury im., 20. oldal

⁷³ Collins im., 31. oldal, Bradbury im., 20. oldal

⁷⁴ Collins im., 33. oldal

⁷⁵ Collins im., 33. oldal

fellázadt, 753-ban a Saint-Jean-de-Maurienne melletti csatában végeztek vele III. Pippin csapatai.⁷⁶

III. Pippin hasonlóan apjához, Martell Károlyhoz úrrá lett a káoszon és teljhatalmú majordomussá vált, azonban ennél lényegesen többre vágyott. A 749-es esztendőben megkérdezte Zakariás pápát: „Ki legyen inkább a király, az-e, akinek semmi hatalma sincsen, [...] vagy pedig az, aki az országot kormányozza?”⁷⁷ A pápa válasza erre a következő volt: „helyesebb, ha a hatalom birtokosát nevezik királynak, nem pedig azt, aki királyi hatalom nélkül maradt.”⁷⁸ Az ezt követő évben Carlomann nevű testvérének fiát, Drogot elfogatta, tonzúráztatta és kolostorba száműzte, ekkor egyedüli majordomussá vált a Frank Birodalomban.⁷⁹

A pápa támogatását maga mögött tudva és rendet teremtve a birodalomban, 751-ben letaszította a trónjáról, tonzúráztatta és kolostorba száműzte a Meroving-dinasztia utolsó uralkodóját, III. Childerichet. Ekkorra már annyira jelentéktelen tényezővé vált III. Pippin hatalmának árnyékában, hogy szinte saját tulajdon nélkül, ökrös szekéren közlekedve élte életét.⁸⁰ III. Pippint ezzel egy időben királlyá választották a Frank Birodalom nemesei és Bonifác érsek, a pápa legátusa az ószövetségi királyok mintájára a megszentelt krizmával⁸¹ felkente. A Karoling-dinasztia hatalma kiteljesedett és III. Pippin minden frank királya lett tényleges hatalommal, a Pippinidák ősapja I. Pippin (640†) halála után 111 évvel.

A legnagyobb különbség a Meroving-ház és a Karoling-ház uralkodóinak legitimációja között, hogy a Meroving-dinasztia uralkodóit istentől származónak tekintették, ezzel szemben a Karoling-dinasztia első uralkodóját először 751-ben Bonifác érsek kente fel, majd II. István pápa 754-ben a Párizs melletti Saint-Denis-ben személyesen is megismételte ezt.⁸² III. Pippin volt az első frank király, akit főpap kent fel az uralkodói méltóságra, hatalma ekkor megkérdőjelezhetetlenné vált.⁸³ II. István pápa III. Pippin királlyá történő felkenésével egy időben (748-ban született fiát) Károlyt és 751-ben született másik fiát Carlomann-t trónörökössé kente fel.⁸⁴ III. Childerich halála ugyanebben az évben következett be (754†), az egykoron dicső Meroving-dinasztia uralkodása így ért véget. Az államszervezetben és az alkotmányosságban bekövetkezett változásokat a későbbiekben részletesen kifejtem, így most az események történelmi hátterét vesszük górcső alá.

A pápa szövetségesként való fellépése természetesen nem volt véletlen. A fentiekben láthatjuk, hogy III. Pippin 750-ben Zakariás pápához intézte kérdését és II. István pápa kente fel végül 754-ben. A Martell Károlyval szövetséges longobárd csapatok 739. óta tartották sorozatos támadás alatt Rómát, ami addig fajult, hogy Zakariás pápa 752-ben bekövetkezett halálakor meghódították Ravennát és az őt követő II. István pápa idején már Róma ostromát készítették elő a longobárdok, aki 753 végén a Frank Birodalomba menekült.⁸⁵

III. Pippin király hadserege és II. István pápa 755-ben megtámadták és legyőzték a longobárd csapatokat, addig fosztogatták a longobárd főváros (Pavia) környékét, ameddig Aistulf longobárd király ígéretet tett a pápai tulajdon visszaszolgáltatására.⁸⁶ Ezt követően a longobárd király megszegte a szavát, és III. Pippin 756-ban újra támadás alá vette a

⁷⁶ Collins im., 33. oldal

⁷⁷ Katus im., 118. oldal

⁷⁸ Katus im., 118. oldal

⁷⁹ Frassetto im., 456. oldal

⁸⁰ Frassetto im., 187. oldal

⁸¹ Egyházi szertartásoknál használt szentelt olaj

⁸² Katus im., 118. oldal

⁸³ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 435. oldal

⁸⁴ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 550. oldal

⁸⁵ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 550. oldal

⁸⁶ Darrel Philip Kaiser: *Origin & Ancestors Families Karle & Kaiser of the German-Russian Volga Colonies*, Corpus Cristi LLC, Texas 2006, 69. oldal [a továbbiakban: Kaiser im.]

Longobárd Királyságot, majd a pápának adományozta a longobárdoktól meghódított Ravenna körüli területeket, mellyel 756-ban létrejött a független Pápai Állam.⁸⁷ II. István pápa (757†) és utódja I. Pál pápa szinte állandóan III. Pippin segítségét kérte.

III. Pippin az arab csapatoktól 759-ben meghódította Septimania területét és birodalmához csatolta, majd 760-ban Aquitániában lázadás tört ki, amit 768-ban bekövetkezett halálakor tudott csupán leverni.⁸⁸

Halálakor a 26 éves Károly és 17 éves Carlomann örökölte birodalmát 768-ban. A két testvér között rendkívül erős ellentétek feszültek a kezdetektől. III. Pippin frank király halálát követően Aquitánia ismét fellázadt a frank uralom ellen, 769-ben a testvérek megállapodtak, hogy együttesen nyomultak be annak területére, azonban Carlomann nem kívánta, hogy seregét Károly vezesse, így magára hagyta testvérét és seregével a harcot kikerülve hazatért.⁸⁹

Károly egyedül is képes volt győzelmet aratni, II. Hunoald (Waifer nevű apjával III. Pippin nyolc évig állt hadban) aquitániai herceget legyőzte, aki ezt követően élete hátralévő részében bujkálni kényszerült.⁹⁰ A Pápai Állam helyzete a Longobárd Királyság által ismét fenyegetetté vált, hiszen a két frank király közötti feszültség és a frank hadsereg megosztottságára nem gyakorolt visszatartó erőt. Az idő közben elhunyt I. Pál pápa (767†) utódja, III. István pápa 770-ben levelet írt a két királynak és segítségüket kérte a longobárdok ellen, azonban jelen helyzetben a frank seregek nem indultak a pápa segítségére.⁹¹ III. Pippin egykori felesége és a két király édesanyja, Berthrada a pápai állam megsegítése és Károly hatalmának bebiztosítása érdekében Desiderius longobárd király lányával (Desiderata) 770-ben összeházasította Károlyt, aki egészen eddig egy feltehetően Himiltrude nevű asszony férje volt (azonban kettőjük viszonya nem tisztázott, 770-től nem kerül említésre).⁹² A kialakult helyzetet III. István pápa levele még inkább megbonyolította, melyben elítélte a frank-longobárd házasságot, Károly longobárd feleségétől ezt követően teljesen elhidegült és még ez évben elvált.⁹³ Még ebben az évben feleségül vette a 13 éves sváb hercegnőt, Hildegardot. A Longobárd Királyság és a Frank Birodalom között a kapcsolat megromlott, melyet tovább bonyolított, hogy Károly testvére, Carlomann a longobárdokkal szövetséget kötött saját fivérével szemben. A három éve folyó belviszályt és kialakulóban lévő polgárháborút végül Carlomann 771-ben bekövetkezett halála akadályozta meg, akinek felesége Desiderus longobárd király másik lánya (Gerberga) apjához menekült.⁹⁴ Károly 771-től minden frank egyedüli királya lett.

Károly ezt követően 773-ban megtámadta a Longobárd Királyságot, 774-ben bevette a longobárd királyok székhelyét (Pavia), ezt követően a longobárdok királyává is koronázták.⁹⁵ Desiderius volt longobárd királyt teljes családjával (köztük egykori feleségével Desideratával) és a már elhunyt testvérének (Carlomann) Gerberga nevű feleségét, aki szintén Desiderus lánya volt gyermekeivel kolostorba záratta, akik a későbbiekben ott haltak meg.⁹⁶ Egyedül Desiderius veje (Arichis) volt képes megszökni a fogságból, hogy a későbbiekben megpróbálhasson bosszút állni.⁹⁷ A Longobárd Királyság a Frank Birodalom része lett,

⁸⁷ Kaiser im., 70. oldal

⁸⁸ Fodor-Gergely-Nádori-Sótyné-Széky im., 550. oldal

⁸⁹ Marios Costambeys, Matthew Innes, Simon MacLean: *The Carolingian World*, Cambridge University Press, Cambridge 2011, 65. oldal [a továbbiakban: Costambeys -Innes-MacLean im.]

⁹⁰ Costambeys -Innes-MacLean im., 65. oldal

⁹¹ Collins im., 39. oldal

⁹² Collins im., 40. oldal

⁹³ Jim Whiting: *The Life and Times of Charlemagne*, Michell Lane Publishers Inc., New York 2005, 17. oldal

⁹⁴ Collins im., 38. oldal

⁹⁵ Katus im., 120. oldal

⁹⁶ E.O. Blunsom: *The Past And Future Of Law*, Xilibris Corporation., 2013. 158. oldal [a továbbiakban: Blunsom im.]

⁹⁷ Christopher Kleinhenz: *Medieval Italy: An Encyclopedia*, Routledge Inc., 2004. 377. oldal [a továbbiakban: Kleinhenz im.]

Károly 774-ben ellátogatott Rómába, ahol megerősítette apja, III. Pippin által 756-ban a Pápai Állam részére adott területi és további területekkel bővítette azt ki.⁹⁸ A longobárdok 774-ben ismételen fellázadtak, amit még ez évben levert és megreformálta az államigazgatási rendszert, melyről a későbbiekben részletesen esik majd szó.⁹⁹ Ugyanebben az évben elfoglalta Thüringia eddig a birodalomtól kívül eső részét is.

Ezt követően 778-ban visszafoglalta az arab csapatoktól a Hispánia és a Frank Birodalom közti határterületet, majd a szászok ellen 777-ben megkezdett harcát folytatta.¹⁰⁰ A szászok állandóan lázadást szítottak a frank uralom ellen és még mindig pogány hitűek voltak. Károly 782-ben, hogy megtörje ellenállásukat egyetlen nap leforgása alatt 4500 szász hadifoglyot fejeztetett le.¹⁰¹ Ideiglenesen sikeresen megtörte a szászok ellenállását, azonban 785-ben és 792-ben ismételen fellázadtak, ekkor erőszakosan kitelepítette a szászokat egykori területeikről és a Frank Birodalom különböző pontjaira telepítette le őket. A megüresedett szász területeket frank telepésekkel töltötte fel, 797-re Szászország is a Frank Birodalom része lett.¹⁰² Az itáliai területeken Desiderius egykori longobárd király veje (Arichis) 787-ben fellázadt a frank uralom ellen és több várost is elfoglalt, Károly ugyanebben az évben legyőzte, ekkor Arichis Grimoald és Rumold nevű fiait adta túsul Károlynak, hogy megtarthassa a Pavia mellett található Biavento területét.¹⁰³

A fentiekben ismertetett háborús eseménysorozatokon kívül az államéletet érintően 780. és 782. között egyéb változások is lezajlottak. Károly hasonlóan a korábban hatalmon lévő Meroving-ház uralkodóihoz, valamint a Pippinida majordomusokhoz megkezdte gyermekei részére különböző pozíciók adományozását.¹⁰⁴ Harmadik feleségétől, Hildegardtól három gyermeke született: Ifjabb Károly 772-ben, Carlomann (Károly testvérének halálát követően újrakeresztelték Pippin néven) 777-ben és Lajos 778-ban.¹⁰⁵ Első házasságából (Himiltrude), melynek körülményei nem tisztázottak egy fiúgyermeke született 769-ben, ő volt Púpos Pippin. Ifjabb Károlyt (mint legöregebb fiút harmadik házasságából) társuralkodóvá, Pippint Itália királyává, Lajost Aquitánia királyává tette. Külön megemlítenő, hogy az első (vitatott) házasságából származó Púpos Pippin 792-ben belekeveredett az apja elleni összeesküvésbe, melyet követően élete hátralévő részét (811†) kolostorba száműzve kellett leélnie.¹⁰⁶

A harcok idő közben folytatódtak ez az Avar Birodalom, illetve a Frank Birodalom közti első összeütközés 788-ban lezajlott, amikor is egy időben támadták meg Bavaria területét, melyet Károly ugyanebben az évben sikeresen beolvasztott birodalmába hasonlóan a Bavaria területétől keletre fekvő Carinthiához.¹⁰⁷ Az államszerkezetet érintő változásokat ez esetben is a későbbiekben fejtem ki. Károly ezt követően 791-ben két irányból támadta egyszerre az avarokat, az Avar Birodalom nyugati részét végigpusztították seregei, majd győztesen tértek vissza.¹⁰⁸ Károly 796-ban újból támadást hajtott végre az avarok ellen, seregei képesek voltak betörni a királyi szállásterületre és kifosztották az avar kincstárat is.¹⁰⁹ Károly középső fia,

⁹⁸ Katus im., 120. oldal

⁹⁹ James Westfall Thompson: *History of the Middle Ages: 300-1500*, Routledge Inc., 2016. 120. oldal [a továbbiakban: Thompson im.]

¹⁰⁰ Blunsom im., 158. oldal

¹⁰¹ Blunsom im., 159. oldal

¹⁰² Blunsom im., 159. oldal

¹⁰³ Kleinhenz im., 377. oldal

¹⁰⁴ Lister M. Matheson: *Icons of the Middle Ages: Rulers, Writers, Rebels, and Saints*, -Volume I., Abc-ClioLlc., Oxford 2012. 149. oldal [a továbbiakban: Matheson im.]

¹⁰⁵ Matheson im., 148. oldal

¹⁰⁶ Matheson im., 148. oldal

¹⁰⁷ Costambeys -Innes-MacLean im., 70. oldal

¹⁰⁸ Costambeys -Innes-MacLean im., 72. oldal

¹⁰⁹ Costambeys -Innes-MacLean im., 72. oldal

Pippin ugyanebben az évben Itália királyaként szintén megtámadta az avar csapatokat és végső csapást mért rájuk. Ezt követően maga az avar kagán is behódolt Pippin előtt.¹¹⁰

Itáliában eközben 787-ben Károly ekkor kinevezte Arichis elhunyt herceg Grimoald nevű fiát Biavento hercegének, aki a szomszédos Spoleto hercedégel (Hildebrand) néhány év múlva kikiáltották függetlenségüket. A helyzetet Itália királya Pippin oldotta meg, aki 791-ben, 792-ben, 800-ban és 801-ben is legyőzte ellenfeleit. Grimoaldot elfogta 802-ben és 18 hónap fogság után behódoltatta.¹¹¹

A sikeres harcokat megvívó Károly azonban ekkor még nem érte el hatalmának csúcspontját. A klérus 795-ben megválasztotta az új pápát III. Leó személyében. Pápaként nyíltan szakított Bizánc befolyásával és a jövőt Károlyban és annak birodalmában látta. A rómaiak ekkor összeesküvést szöttek III. Leó ellen, akit 799-ben súlyosan bántalmaztak, majd a támadást túlélve Károlyhoz menekült. Károly erős fegyveres kísérete mellett III. Leó visszatért Rómába és 800-ban a frank király személyesen is meglátogatta. Az új pápa ugyanezen év decemberében zsinatot hívott össze, ahol a rómaiak hamis esküvel, hivatali visszaéléssel és fajtalankodással vádolták meg. Károly miután megbizonyosodott III. Leó ártatlanságáról (megesküdött), visszahelyezte őt a pápai székbe, mint az egyház védelmezője.¹¹²

III. Leó 800. december 25-én Károlyt császárrá koronázta, aki ezt követően nem nevezte magát római császárnak, meglévő címei mellé a Római Birodalom kormányzója titulust használta¹¹³. Hivatalos címe az alábbi volt: „Károly, a legkegyelmesebb, felséges, Istentől megkoronázott nagy és békét hozó császár, aki a Római Birodalmat kormányozza, és aki Isten irgalmából a frankok és longobárdok királya.”¹¹⁴ Az első viking támadás 799-ben érte a Frank Birodalmat Frízföld felől, amik egészen 810-ig tartottak, amíg a területen egy erős védelmi vonal kiépítésre nem került.¹¹⁵ Károly ezzel párhuzamosan 804-ben végleg leszámolt a szászokkal, 805-ben legyőzte a cseheket és a keleti szláv surbi népcsoportot. Harcba állt 808. és 810. között a vikingekkel, valamint a szászok megmaradt csoportjaival¹¹⁶. Pippin, Itália királya a frank flottát az Észak-Afrika és Hispánia területéről fosztogatni érkező arab csapatok ellen vezette 805 és 806 között.¹¹⁷

Károly 806-ban megtervezte a Frank Birodalom felosztását gyermekei között, tervei szerint Ifjabb Károly Austrasia, Neustria, Szászország, Burgundia és Thuringia, Pippin Itália, Bavaria és Svábföld, Lajos Provence, Septimania és az araboktól meghódított spanyol ütközőzóna felett uralkodtak volna.¹¹⁸ Azonban Pippin 810-ben, míg Ifjabb Károly 811-ben elhunyt, ekkor már csupán Lajos nevű örököse volt életben. Károly 813-ban társuralkodóvá tette, azonban Itáliát Pippin fia törvénytelen gyermekének, Bernardnak adta.¹¹⁹ Károly 814-ben hunyt el, utódja I. „Jámbor” Lajos lett. Lajos alapos egyházi nevelésben részesült, melynek hatására komolyan vonzotta a szerzetesi pálya, uralkodása első évében apja leányait, illetve féltestvéreit (Drogó, Hugó és Theodorik) és apja 720-ban született féltestvérének (Herstali Bernard) két fiát Adalardot és Walát kolostorba száműzte.¹²⁰ Károly halálával megszűntek a hódító háborúk, a Frank Birodalom növekedése megtorpant.

¹¹⁰ Costambeys -Innes-MacLean im., 72. oldal

¹¹¹ Kleinhenz im., 377. oldal

¹¹² Hubert Jedin, John Patrick Dolan: Handbook of Church History -Volume III., Herder and Herder., New York 1969. 88- 95. oldal [a továbbiakban: Jedin-Dolan im.]

¹¹³ Katus im., 124. oldal

¹¹⁴ Katus im., 124. oldal

¹¹⁵ George C. Kohn: Dictionary of Wars, Facts on File Inc., New York 2007. 588. oldal [a továbbiakban: Koch im.]

¹¹⁶ Koch im., 113. oldal

¹¹⁷ Kleinhenz im., 377. oldal

¹¹⁸ Matheson im., 165. oldal

¹¹⁹ Matheson im., 166. oldal

¹²⁰ Katus im., 138. oldal

A továbbiakban következő információk könnyebb megértéséhez szükségesnek tartom röviden ismertetni Lajos gyermekeit és feleségeit. Lajos első felesége 794. és 818. között Ermengarde volt, akitől három fiúgyermek született: I. Lothár 795-ben, I. Pippin 797-ben és II. Lajos 805-ben. Előző feleségének halálát követően második felesége Judith lett 819-ben, akitől egy fiúgyermek született: II. „Kopasz” Károly 823-ban.¹²¹ Visszatérve a történelemhez Lajos Pippin nevű ekkorra már elhunyt (810†) testvérének fia (Bernard), aki 810-től Itália királya volt Lajos trónra lépését követően ragaszkodott saját királyságához és ellenállást szervezett. Lajos tudomást szerzett erről és 818-ban megvakíttatta és börtönbe záratta unokaöccsét, valamint az ellenállásban részt vevő összes személyt.¹²² Ebben segítségére volt első feleségének (Ermengarde) apja is, aki támogatásáért cserében megkapta Spoleto hercegi tisztségét 822-ben.¹²³

Lajos 817-ben újrakoronáztatta magát, mellyel egy időben lemondott a Róma feletti joghatóságáról, valamint a pápaválasztásba történő beavatkozásról, hasonlóan a Meroving-ház uralkodóinak 639. után betöltött szerepéhez a frank császár hatalma meggyengült a gyengekezű uralkodó alatt.¹²⁴ A helyzet odáig fajult, hogy Károly halálát követően III. Leó pápa tudtával és beleegyezésével Rómában meggyilkolták a frankokat, valamint a frank párti nemességet, mely 823-ban ismételten megismétlődött mindennemű felelősségre vonás nélkül.¹²⁵ Lajos 817-ben történt újrakoronázásával egy időben felosztotta három fia között a Frank Birodalmat, legidősebb fiát, I. Lothart társcsászárrá koronáztatta, I. Pippin Aquitánia, míg II. Lajos Bavaria területeit kapta meg. Bernard halála után I. Lotharé lett Itália is.¹²⁶

Lajos 822-ben mélyen vallásos emberként attignyi palotájában a pápa (I. Paszkál) és a birodalom egyházi előjárói és nemesei előtt bűnbánatot gyakorolt unokaöccse, Bernard halála miatt és szabadon engedte a 814-ben kolostorba száműzött három féléstestvérét is (Drogó, Hugó és Theodorik).¹²⁷ I. Lothar 824-ben helyreállította a császári felügyeletet Róma felett. Lajos a második feleségétől (Judith) született gyermekét, II. Károlyt 829-ben királlyá tette Burgundia északi, Szászország nyugati és Austrasia déli részei felett.¹²⁸ Ugyanebben az évben II. Károly öröklését a három testvér nem nézte jó szemmel és együttesen fellázadtak Lajos ellen a 817-es területi állapotok, vagyis az „Ordinatio imperii” visszaállítását követelve.¹²⁹ Lajos még ebben az évben (829) visszavonta I. Lothar Itáliai királyi címét, valamint társcsászári kinevezését.

Lajos fiai 833-ban megszerezték a pápa támogatását és seregükkel apjuk ellen fordultak, akit azonban saját serege cserben hagyott és átadta magát fiainak. Ekkor a püspöki zsinat bűnösnek titulálta, aki alkalmatlan az uralkodásra. Lajos kolostorba vonult, trónját I. Lothar foglalta el. I. Pippin és II. Lajos ekkor testvérük ellen fordult, akit megpróbáltak rákényszeríteni annak kizárólagos Itáliai uralmára. A püspöki zsinat 834-ben visszavette az egyház közösségébe, visszahelyezte császári jogaiba és 835-ben újra megkoronázták.¹³⁰ 838-ban meghalt I. Pippin király, és Jámbor Lajos ismételten felosztotta birodalmát három fia között, I. Lothár és II. Károly kapta a legnagyobb területeket, II. Lajosra kizárólag Bavaria területét hagyta. II. Lajos apja ellen fordult, azonban Jámbor Lajos 840-ben elhunyt.

¹²¹ Rosamond McKitterick: *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge University Press., Oxford 2008, 93. oldal [a továbbiakban: McKitterick im.] és Glenn im., 109. oldal

¹²² Kleinhenz im., 377. oldal

¹²³ Kleinhenz im., 378. oldal

¹²⁴ Katus im., 139. oldal

¹²⁵ Katus im., 139. oldal

¹²⁶ Katus im., 139. oldal

¹²⁷ Lucy la Zouche: *My History*, Lucy la Zouche Limited, Oxford 2011, 184. oldal [a továbbiakban: Zouche im.]

¹²⁸ Eric Joseph Goldberg: *Struggle for Empire: Kingship and Conflict Under Louis the German- 817-876*, Cornell University Press., New York 2006. 59. oldal [a továbbiakban: Goldberg im.]

¹²⁹ Goldberg im., 59. oldal

¹³⁰ Katus im., 139. oldal

Lajos utóda I. Lothar lett, aki egységes és erős birodalmat akart felállítani, de II. Lajos és II. Károly szembefordult vele és 841-ben Fontanetumnál legyőzték. II. Lajos és II. Károly 842-ben szövetséget kötött I. Lothar ellen, mely végül békekötéssel zárult. A 843-as verduni szerződés felosztotta a három testvér között a birodalmat.¹³¹ II. Károly a Nyugati Frank Királyság, II. Lajos a Keleti Frank Királyság, I. Lothar pedig az Itáliából, Burgundia nyugati részéből, Provenceből és Lotharingiából (Austrasia középső és Neustria keleti része) álló területek királya lett. A Frank Birodalom soha többé nem nyerte el korábbi nagyságát, ezt követően nem egyesült egy uralkodó fennhatósága alatt.¹³²

A fentiekben bemutatásra került a Pippinidák története egészen a kezdetektől (643). Felemelkedésük több leszármazott sikeres harcainak eredménye, mint II. Pippin majordomus (687-től a frankok hercege címet használta), illetve Martell Károly majordomus (739-ben III. Gergely pápa alkirálynak nevezi levelében). Martell Károly fia, III. Pippin majordomusként kezdte pályafutását (741), azonban hatalma az ezt követő években annyira megerősödött, hogy 751-ben trónfosztotta a Meroving-ház utolsó uralkodót és az első frank királlyá vált, akit egy főpap, majd 754-ben maga a pápa kent fel. A Pippinida majordomusoktól eredő Karoling-ház így már legitim hatalommal rendelkezett a Frank Birodalomban. III. Pippin fia, Károly volt az, aki területszerzései és sikeres harcai által igazán naggyá tette a Karoling-dinasztiát és a pápa (III. Leó) 800-ban római császárrá koronázta. Károly halálát követően (814†) fia, I. „Jámbor” Lajos örökölte a császári címet, azonban gyengekező és meggondolatlan uralkodása alatt a Frank Birodalmat a Meroving-dinasztia regnálása alatt megfigyelhető belviszályokba sodorta, mely a halálát (840) követően annyira fellángolt gyermekei között, hogy azok a verduni szerződésben (843) végleg felosztották az egész birodalmat.

A Karoling-alkotmányosság Martell Károly halálát követően

A Karoling-ház megalakítása III. Pippin majordomus (741-ben Neustria), majd frank király (751-től) nevéhez köthető, melyet apjától, Martell Károlytól eredeztetnek. Martell Károly apja, II. Pippin majordomus még Pippinida leszármazott volt, azonban mivel Martell Károly második nem legitim házasságából (Alpaida) született 686-ban, így törvénytelen gyerekek tekintették.

Martell Károly halálát követően (741†) azonban III. Pippin még nem rendelkezett kellő támogatottsággal királyi ambíciói eléréséhez és Carlomann nevű testvérével (Austrasia majordomusa 741-től) együttesen próbáltak felülkerekedni az ellenük fellázadó Aquitánia és Bavaria hercegségein, illetve az őket vezetőként el nem ismerő Frank Birodalom nagy területekkel rendelkező gazdag nemesein. Hatalmuk megerősítése érdekében bábkirályt választottak maguk mellé (III. Childerich) és mivel III. Pippin testvére (Carlomann) mélyen vallásos ember volt, ezáltal közelebb kerültek Rómához.

Martell Károly, ahogyan az a korábbiakban említésre került elsőként vezette be a hűbériséget a frank hadseregben, melyhez elsősorban egyházi birtokokat sajátított ki és osztott ki vazallus harcosai részére, emellett a püspöki és apáti székek nagy részét nagyvilági életet élő személyeknek juttatta. Az egyház szerepe így igencsak megcsappant, hanyatlani kezdett a Frank Birodalomban. Még Martell Károly regnálása alatt III. Gergely pápa kinevezte érsekké Bonifácot, aki igen jó kapcsolatba került Carlomann nevű vallásos fiához.¹³³ Carlomann támogatásával Bonifác 743-ban hozzalátott a frank egyház megreformálásához, három zsinat zajlott le, az első a „germán zsinat” 743-ban, a második az estinnesi (744), a harmadik pedig a soissons-i zsinat volt (744).¹³⁴ Reformjainak célja a nagyvilági életet élő személyek

¹³¹ Katus im., 139. oldal

¹³² Katus im., 139. oldal

¹³³ Jedin-Dolan im., 12. oldal

¹³⁴ Jedin-Dolan im., 13. és 14. oldal

eltávolítását célozta, illetve a pápa felé kötelező eskütételt a püspökök részére. Kísérletet tett az egyházi birtokok visszaszerzésére is, azonban miután Carlomann kolostorba vonult 747-ben III. Pippin már világi hatalmára összpontosított az egyházi reformok mellőzése mellett. A longobárdok 739. óta terjeszkedtek a Rómával határos területeken, azonban Martell Károly idején a frankok nem vonultak szövetségeseik ellen. III. Pippin királyi babérokra tört és ehhez szüksége volt a pápa támogatására, a pápának pedig szövetségesre a longobárdokkal szemben. III. Pippin megszerezte Zakariás pápa támogatását 750-ben, majd 751-ben letette a trónról az utolsó Meroving uralkodót (III. Childerich) és az első Karoling-házi frank király lett, akit főpap, majd a pápa kent fel az uralkodói méltóságra, hatalma így megkérdőjelezhetetlenné vált, Krisztus földi helytartójává lépett elő keresztény királyként.¹³⁵ III. Pippin viszonzta ezt a gesztust a pápának, 756-ra visszafoglalta a területeket a longobárdoktól, melyeket a pápának ajándékozott, így létrejött a független Pápai Állam. Az államszervezetet érintő változtatásai között található az általános birodalmi gyűlés, melyen minden szabad fegyverforgató férfi részt vett, ezáltal összekapcsolódott egy seregszemlével is márciusról májusra került áttétele 755-ben a megnövekedett lovas csapatok számára ekkor fontos zöldellő fű kivárása miatt.¹³⁶

A III. Pippin kori Karoling-alkotmányosság alapjaiban a Meroving-alkotmányosságra épült, azonban egy igen komoly változtatás érte azt, a majordomusi tisztség eltörlésére került. A majordomusi tisztség eltörlését követően a palotagróf tisztsége került előtérbe, aki korábban a paloták javaiért és készleteiért felelt.¹³⁷ A hűbériséget továbbra is fenntartotta a frank hadseregben, azonban nem tette az állami szerveződés alapjává. Megemlítené azonban egy eset, III. Pippin 748-ban Bavaria hercegévé tette III. Tassilot, aki később ellene fordult. Ekkor III. Pippin legyőzte és vazallusává tette, mellyel által évi adó megfizetése és Bavaria seregének szükség szerint a frank király részére történő rendelkezésre bocsátása járt. III. Pippin ezzel a cselekedetével a Frank Birodalom területén fennálló belső feszültségek rendezésének alapjait tette le, melyet „Nagy” Károly fejlesztett tökélyre. Uralkodását egyfajta átmenetnek tekinteném a Meroving- és a Karoling-alkotmányosság között.

A Karoling-alkotmányosság kialakítása „Nagy” Károlyhoz köthető, aki 771-től minden frank királyává vált. Uralkodása alatt az állami szerveződés alapjává tette a hűbériséget a beneficium átadásával és a commendationak nevezett jogi aktus egyesítésével.¹³⁸ A középkorban a közjog a magánjogra épült, összeolvadt egymással. Az uralkodásra magánjogi tulajdonként tekintettek.¹³⁹

A hűbériség kialakulásának kezdete a Meroving-korban kezdődött meg, a modelljében kifejlett hűbériség a Karoling-korban valósult meg, „Nagy” Károly regnálása alatt. A király hatalma az által erősödött meg, hogy a hűbéri piramis legfelsőbb pillérét testesítette meg.

A király kormányzásban segítő hivatalnokait és tisztségviselőit a személyes hűség kötelékével kapcsolta magához, így a grófok, az örgrófok, a hercegek, a királyi kiküldöttek, a várórség, a püspökök és az apátok mind a király vazallusai lettek (vassi dominici).¹⁴⁰ A királyi vazallusok homagiumot (commendatiót létrehozó eskü) és vazallusi hűségesküt is tettek.¹⁴¹ A király azon vazallusai, akik közvetlenül a királyi alárendeltségében folytatták szolgálatukat beneficiumot is kaptak (vassi dominici casati) és jóval nagyobb presztizst élveztek.¹⁴² A kapott beneficium

¹³⁵ Katus im., 119. oldal

¹³⁶ Katus im., 126. oldal

¹³⁷ Ruszoly im., 235. és 236. oldal

¹³⁸ Mezey-Szente im. 53. oldal

¹³⁹ Balogh Zsolt, Csink Lóránt, Jakab András, Kiss Barnabás, Klicsu László, Lichteinstein József, Schanda Balázs, Till Szabolcs, Tóth Károly, Trócsányi László, Varga Zs. András: Bevezetés az alkotmányjogba, Hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest 2016., 21. oldal

¹⁴⁰ Mezey-Szente im. 56. és 59. oldal

¹⁴¹ Katus im., 130. oldal

¹⁴² François Louis Ganshof: Feudalism, University of Toronto Press 1996, 24. oldal [a továbbiakban: Ganshof im.]

nagysága 30 mansus volt általában (azonban tovább növelhette a király), mely jóval meghaladta a nehéz páncélos lovas kiállításához szükséges 12 mansus területet.¹⁴³ A király vazallusai, akik nem részesültek beneficiumban (vassi dominici non casati) a király közvetlen kíséretét adták (4000 fő), Austrasia és Neustria magterületeiben kerültek elhelyezésre a király akaratának kikényszerítését elősegítendő és közvetlenül a kincstárból került megoldásra finanszírozásuk.¹⁴⁴ A király nagybirtokos vazallusai (senior vassi dominici), melyek elegendő beneficiummal rendelkeztek ahhoz, hogy önerőből képesek legyenek magánhadsereg kiállítására a király által kötelezve lettek seregeik szükség szerinti átadására.¹⁴⁵ A király harcai során minden egyes királyi vazallusának beneficium adományozásától függetlenül finanszírozta az egységeinek ellátását a kincstárból.¹⁴⁶ A királyi vazallusok mellett a frank társadalomban természetesen jelen voltak a beneficiumot kapó vazallusok (vassi), illetve a beneficiummal nem rendelkező vazallusok (vassi non casati). Károly császárrá történő koronázása (800) után két évvel minden alattvalóját közvetlen hűségeskü letételére kötelezte, mely intézkedés által minden alattvaló főhűbérese az uralkodó vált, így a hűbérviszony számára egyrészt alkotmányos tartalmat hozott létre, másrészt saját szakrális és állam fölött álló hatalmát garantálta.¹⁴⁷ Az esküszöveg egy része azt tartalmazta, hogy mindenki olyan hűséggel viseltessék az uralkodó iránt, mint a hűbéres hűbérura iránt „*delis sum sicut [...] debet esse homo domino suo.*”¹⁴⁸ Feudalizálódásról ekkor még nem beszélhetünk, hiszen az uralkodó továbbra is őrizte a törzsi szokások egy részét, miszerint az egész nép az ő kísérete.¹⁴⁹

A hűbéri rendszer magját a feltétlen hűség elve jelentette, engedetlenség fellépésekor felmondhatóvá vált a hűbéri kapcsolat, másfelől a vádemelés a királyi bíróság előtt, mellyel a király személye a hűség legfőbb védelmezőjévé vált.¹⁵⁰ A királyi vazallusok a tőlük alacsonyabb rangú tisztségviselőkkel léptek hűbéri kapcsolatba (vassi comitis), mely által a hivatali hierarchia hűbéri láncná fejlődött.¹⁵¹ A fentiekben említésre került királyi bíróság Károly 811-es ítélezési reformját követően a politikailag komoly súllyal rendelkező, illetve a nagyobb hatalommal rendelkező vazallusok ügyeinek esetén tartotta fenn a királyi ítélezést, minden egyéb ügyet a birodalmi illetékességű palotagrófi bíróság hatáskörévé tett.¹⁵² Megemlítendő a korábbiakban többször is említett III. Tassilo Bavariai herceg esete, aki 787-ben nem volt hajlandó megújítani hűségeskűjét és nyíltan szembeszállt Károllyal, aki hűtlenségi pert indított ellene. A perben bűnösnek találták, megfosztották családját minden birtokától és halálra ítélték, mely halálos ítéletet Károly rokonságukra figyelemmel megváltoztatott, és egész családjával együtt kolostorba záratta.¹⁵³

A májusban megrendezendő általános birodalmi gyűlés során III. Pippin óta kerültek kihirdetésre az uralkodó rendeletei, melyek így törvényerőre emelkedtek. Ezek a törvények voltak a capitulárek.¹⁵⁴ Károly uralkodása alatt egy második birodalmi gyűlést is összehívott, melyen a vezető tisztségviselők és főpapok vettek kizárólag részt.¹⁵⁵

¹⁴³ C. P. Lewis: Haskins Society Journal, The Boydell Press 2001, 116. oldal [a továbbiakban: Lewis im.]

¹⁴⁴ Leif Inge Ree Petersen: Siege Warfare and Military Organization in the Successor States (400-800 AD), Brill Ltd, Leiden, 2013. 239. és 240. oldal [a továbbiakban: Petersen im.]

¹⁴⁵ Petersen im., 240. oldal

¹⁴⁶ Petersen im., 241. oldal

¹⁴⁷ Mezey-Szente im. 60. oldal

¹⁴⁸ Katus im., 130. oldal

¹⁴⁹ Mezey-Szente im. 58. oldal

¹⁵⁰ Mezey-Szente im. 58. oldal

¹⁵¹ Katus im., 130. oldal

¹⁵² Ruszoly im., 235. oldal

¹⁵³ Katus im., 123. oldal

¹⁵⁴ Ruszoly im., 237. oldal és Katus im., 126. oldal

¹⁵⁵ Katus im., 126. oldal

A központi közigazgatás helyszínévé a paloták váltak.¹⁵⁶ A királyi birtokok palotái voltak azok a központok, melyekbe a környékről származó termények és javak elraktározásra kerültek. Az egyes palotákban addig székel a királyi udvar, amíg fel nem élte a készleteket. Károly uralkodásának vége felé az aacheni palota egyre inkább székhellyé vált.¹⁵⁷ Az udvari méltóságok köre ismételt változáson ment át és kibővült a főszakács, az ajtóőr, a kvártélymester, a királyi kardhordó, a királyi orvos és a könyvtáros hivatalokkal.¹⁵⁸ A palotagróf feladatköre felértékelődött, betudható ez a majordomusi tisztség 751-ben történt eltörlésének. A fentiekben említésre került, hogy Károly 811-ben megreformálta a királyi ítélkezést és az udvari bíróságból ténylegesen birodalmi illetékességű palotagrófi bíróságot hozott létre. A palotagrófnak saját kancelláriája alakult az ítéletlevelek hitelesítése céljából külön királyi pecséttel. Mivel több palotagróft is kinevezett, így közülük az első birtokolta a királyi pecsétet, a többi palotagróf az ő megbízottjaként járt el.¹⁵⁹ A palotagrófok igen komoly jogi képzettséggel bírtak, királyi helytartóként kihelyezésre kerültek a Frank Birodalom különböző birodalomrészeire és az udvari palotagróffal azonos hatáskörben folytatták tevékenységüket.¹⁶⁰ Létrehozta az udvari kápolnát, ami a királyi kancellária szerepét töltötte be. Tagjai a káplánok voltak a főkáplán vezetése alatt, aki egyben a király egyik főtanácsadója is volt.¹⁶¹ A káplánok végezték a kormányzat írásbeli munkáját a királyi kancellár irányításával, aki e feladata mellett ekkorra az egyházi hivatalviselők oklevélkiállítója volt, és a királyi irattár őrzéséért is felelt.¹⁶² Megemlítendő továbbá a királyi tanács szervezete is, mely az éppen a királyi udvarban tartózkodó főtisztviselők, főpapok és királyi vazallusok informális tanácsadó testülete a király döntései során.¹⁶³

A Frank Birodalom Károly folyamatos hódításai idején érte el területi csúcspontját, melyben erős, személyhez hű hadseregére támaszkodott. A Frank Birodalomhoz csatolta 774-ben a Longobárd Királyságot és Thüringia eddig a birodalomtól kívül eső részét is, 778-ban visszafoglalta az arab csapatoktól a Hispánia és a Frank Birodalom közti határterületet. Bavaria területét és Carinthiát 788-ban, majd 797-ben Szászországot is megszerezte minden belső feszültség egyidejű leverése mellett.

A Frank Birodalom egészére kiterjesztette a grófság intézményrendszerét, mely általános területi közigazgatási egységgé vált, a grófság tehát a nagy kiterjedésű királyi birtokok központjaira és ezek hadköteles vazallusaira épült.¹⁶⁴ A gróf (comes), ahogyan az a fentiekben említésre került királyi vazallussá vált a beneficium és honor (hivatali tisztség) átadásával egyidejűleg. A grófok esetében a beneficium átadása a hivatal ideiglenes betöltésével járt (nem volt örökölhető), a király bármikor visszahívhatta e tisztségéből.¹⁶⁵ A legtöbb esetben nemesek kapták meg ezt a hivatalt, azonban Károly néha szolgákat is megbízott vele, hiszen azok így sokkal jobban kötődtek személyéhez. A beneficium és a tisztséggel járó elismertség megszerzése mellett a gróft illette a bírságok és vámok egyharmada, illetve a beszállásolás joga, mely szerint kíséretével együtt kötelező volt az ellátása utazásai során.¹⁶⁶ Helyettese az algróf (vicecomes) volt, a grófságok alapegysége a centena volt, mely közigazgatási és hadseregen belüli alapegységként is századot jelentett, vezetője a centenarius volt.¹⁶⁷ A

¹⁵⁶ Mezey-Szente im. 53. oldal

¹⁵⁷ Katus im., 126. oldal

¹⁵⁸ Ruszoly im., 234. oldal

¹⁵⁹ Ruszoly im., 236. oldal

¹⁶⁰ Ruszoly im., 236. oldal

¹⁶¹ Ruszoly im., 235. oldal

¹⁶² Katus im., 127. oldal

¹⁶³ Katus im., 127. oldal

¹⁶⁴ Mezey-Szente im. 59. oldal és Ruszoly im., 239. oldal

¹⁶⁵ Ruszoly im., 239. oldal

¹⁶⁶ Katus im., 128. oldal

¹⁶⁷ Bachrach im., 215. oldal

centena volt a grófságok alapegysége, melynek bíróságai kisebb ügyekben ítéleztek. A fontosabb ügyeket a megyei bíróság (mallus) tárgyalta, mely hat hetente került összehívásra a grófságok területein és a gróf elnöklésével zajlott (vagy az algróf, vagy a centenarius helyettesítette), munkáját alkalmi bírák segítették.¹⁶⁸

A gróf személyi és területi hatáskörét a királyi uradalmak központjából és népességéből kiinduló bővülés jellemezte, területi illetékessége egyre inkább körülhatárolódott figyelemmel arra, hogy közel 500 gróf került kinevezésre a Frank Birodalomban.¹⁶⁹ Az immunitással rendelkező magánföldesúri és egyházi birtokokra nem léphetett be, viszont a rend fenntartása és a hadba hívás során egyre inkább kiterjedt hatalma ezen területek lakosságára is.¹⁷⁰ A gróf a király nevében gyakorolta a bannumot, tehát kihirdette és betartatta a törvényeket, fenntartotta a rendet, bíraskodott és szükség szerint hadba vezette a fegyverképes férfiakat.¹⁷¹

Károly a birodalom támadásokkal veszélyeztetett határvidékein örgrófságokat szervezett, így megalakult a Friuli Örgrófság 776-ban, a Breton Örgrófság a 786-ban, a Carinthiai Örgrófság 788-ban, a Pannóniai Örgrófság 796-ban, a Spanyol Örgrófság 801-ben, a Thüringiai Örgrófság 806-ban és a Szász Örgrófság 808-ban.¹⁷² Az örgrófságok várakkal rendelkeztek, mely a frank korban nem volt megszokott. Az örgróf (marchae) hatásköre a gróféhoz volt hasonló, azonban katonai hatásköre jóval szélesebb volt és az örgrófság területe alá tartozó grófok harcosai felett is rendelkezett.¹⁷³

Az uralkodót kormányzásában a királyi kiküldöttek segítették (missi dominici), akiket a király maga választott és nevezett ki a hivatal betöltésére. A Meroving-korban és a majordomusok korában is ismert volt a királyi kiküldött személye, azonban Károly bevonta őket az államigazgatásba, míg korábban a kapitulárék terjesztése volt a fő feladatuk.¹⁷⁴ Kétféle királyi kiküldött létezett, az egyik kategória a „missi ad hoc volt”, melyek feladata a meghatározott különleges események és az igazságtalanságok vizsgálata volt, a másik kategória a missi dominici volt, akiknek feladata az esetleges korrupció feltárása volt a kihelyezésre került grófok, örgrófok, egyházi nemesek (például apátok és püspökök) körében.¹⁷⁵ Meghatározott földrajzi területen (missaticum) kaptak illetékességet ezen feladatuk végrehajtására a király személyes képviselőiként. Legfőbb feladatuk a királyi akarat kikényszerítése volt, emellett az új capitulárék közvetítése, a király által kihelyezett fő hivatalnokok tevékenységének vizsgálata és a kincstári bevételek begyűjtéséért is felelősséggel tartoztak.¹⁷⁶ A gróf által elnökölt megyei bíróságok (mallus) ülésein évente legalább kétszer királyi küldöttek bíraskodtak és a grófok ítéletével szemben fellépő fellebbezések esetén feljebbviteli bírósággént döntöttek arról, hogy szükséges-e a legfelsőbb feljebbviteli fórumként ismert udvari bíróság hatáskörébe rendelni az adott ügyet.¹⁷⁷ A grófok kötelessége volt számukra étel és szállás biztosítása. A király által vezetett hadjáratok előtt a királyi küldöttek feladata volt a vazallusi eskük megismétléséhez kapcsolódó adminisztrációs munka.¹⁷⁸

Károly igen komoly kodifikációs munkát folytatott, a Lex Salica törvénykönyvet (Chlodwig 507-511) 798-ban módosította, mely által sikerült az adott korhoz illeszteni a száli frankok szokásjogát. A Lex Salica hatályba lépését követően több uralkodó is kiegészítette azt, így

¹⁶⁸ Katus im.,

¹⁶⁹ Ruszoly im., 239. oldal és Mezey-Szente im. 59. oldal

¹⁷⁰ Ruszoly im., 239. oldal

¹⁷¹ Katus im., 128. oldal

¹⁷² Angus MacKay: Atlas of Medieval Europe, Routledge LLC., London.1997. 19. oldal

¹⁷³ Ruszoly im., 240. oldal

¹⁷⁴ Frassetto im., 269. oldal

¹⁷⁵ Frassetto im., 269. oldal

¹⁷⁶ Frassetto im., 269. oldal

¹⁷⁷ Katus im., 129. oldal

¹⁷⁸ Frassetto im., 269. oldal

még az eredeti 65 címet tartalmazott, a negyedik módosítás 100 címet, míg a Károly által 802-ben kihirdetett ötödik és egyben végső változat (Lex Salica emendata Carolina) 70 címet foglalt magába. Szabályokat tartalmazott a perben résztvevők egymáshoz fűződő viszonyáról. A büntetőjog területén igen hiányosnak mondható, csupán a törzs és a vallás elleni maroknyi terjedelmű bűn elkövetése vonzotta a halálos ítéletet. Hasonlóan az archaikus római joghoz a száli frankok a halálbüntetés kiszabását követően megtartott kivégzést az istenek megbékítése érdekében bemutatott áldozatnak tekintették. Egy másik személy által elkövetett támadást nem a közrend, vagy a nem létező állam megzavarásának tartották, az csupán egy másik magánember számára okozott sérülés volt. A perbefogás az áldozatnak, vagy annak rokonainak volt fontos és az egész folyamatot a megtorlás motiválta.¹⁷⁹

Károly 802. és 803. között az (Aix-La-Chapelle-i) aacheni birodalmi gyűlésen a Frank Birodalom belső harmóniájának megteremtése céljából, továbbá az északi határok biztonságának megőrzése és az elfoglalt területek lakosságának gyors integrációja érdekében megkezdte az érintett törzsek szokásjogainak törvénykönyvbe történő átültetését.¹⁸⁰ Az érintett területek a Frank Birodalomhoz 774-ben teljes területével hozzácsatolt Thüringia, a 797-ben meghódított Szászország, a 734-ben meghódított és egészen idáig szokásjog szerint berendezkedett Frízföld és a már korábban a Rajna alsó vidékén (a mai Hollandia területének Gelderland nevű tartománya) megtelepedett és szokásjog szerint berendezkedett chamavi vagy hamavi frank törzsek lakhelye voltak. A kereszténység felvételének kötelezőtétele a pogány törzsek részére, akik elvesztették függetlenségüket igen komoly feszültséget gerjesztett, véleményem szerint Károly azon munkássága, hogy törvénykönyveket készítsen a részükre hatásosabb fegyver volt, mint a hadsereg folyamatos bevetése ezeken a területeken.

A bemutatásra kerülő négy törvénykönyv esetében azonban megemlítendő, hogy azok nem tartalmazták teljes egészben az adott törzsek íratlan szokásjogait, mely lehetséges, hogy a frank uralkodó kifejezett célja volt.¹⁸¹ Együttesen, egymással összehasonlítva mutatom be a törvénykönyvek közötti hasonlóságot, mely által véleményem szerint az átláthatóbb lesz.

A *Lex Frisionum* rendelkezik a tiltott szerelmi életről (például paráználkodás) és a házasságtörésről a 9.1-es cikkében, a nemi erőszakról a 9.3-as cikkben, illetve a nőrablásról és az ezzel kapcsolatos erőszakról a 9.5-ös cikkben. A törvénykönyv külön rendelkezik a különböző társadalmi rétegek nőtagjai ellen elkövetett fentiekben említett bűnökről, mely ritkán fordul elő a korabeli germán jogban. A 9.1. és 9.2. cikkekben megkülönbözteti a nemes hölgyek, szabad- és félszabad nők sérelmére elkövetett paráználkodást, melyért a társadalmi rétegenként eltérő nagyságú wergildet, azaz pénzbeli jóvátételt kellett fizetni. A nőrablásról a 9.11. cikk, az erőszakról a 9.13. cikk rendelkezett. Egy szabad nő (családja engedélye nélküli) elrablásáért, illetve a sérelmére erőszakért egyaránt 20 solidi jóvátételt kellett fizetni. Azonban, ha a két fél által szabad akaratból, a nő családjának beleegyezése mellett „raboltja el” a férfi jogilag tiszta helyzet áll fenn, hasonlóan a *Lex Saxonum* 40. cikkének 2. részében.¹⁸²

A *Lex Frisionum* 9.8- 9.10. cikkei rendelkeztek arról, ha a szenvedő alany szűz és akaratán kívül megbecstelenítik, akkor magas jóvátételi díjat szükséges megfizetni, hiszen ebben a helyzetben nehéz párt találnia és valószínűsíthetően saját magáról szükséges gondoskodnia. A *Lex Saxonum* 40. cikk 3. részében ez úgy került meghatározásra, ha erőszakkal veszi el egy nő szüzességét, akkor az erőszaktevő dupla összegű „bride-price” megfizetésével tartozik felelősséggel. A *Lex Francorum Chamavorum* a nő értéktárgyának tekinti annak szüzességét

¹⁷⁹ Randall Lesaffer: *European Legal History: A Cultural and Political Perspective*, Cambridge University Press., 2006., 161. és 162. oldal

¹⁸⁰ Arend Quak: *Speculum saxonum*, Amsterdam – Atlanta Ga., 1999., 41. oldal [a továbbiakban: Quak im.]

¹⁸¹ Quak im., 42. oldal

¹⁸² Quak im., 42. oldal

házasulandó korában () és 9.9. cikke teljes mértékben megegyezik a *Lex Saxonum* 40. cikk 3. részével és dupla összegű „bride-price” összegre jogosultak. A *Lex Frisionum* értelmezése szerint az apa, vagy a védelmező a lány férjhezmenetele után járó werigild háromszoros jóvátételre jogosult. A pontos összeg nem került megemlítésre a törvénykönyvek szövegeiben, véleményem szerint ez társadalmi osztálytól függően változhatott.¹⁸³

A *Lex Frisionum* 8.1. cikkében rendelkezik a lopásról és úgy határozza meg, mintha a lopás minden esetben erőszakkal járna és ezzel megegyező bűnnek tekinti egy asszony akaratán kívüli elrablását is, mely megegyezik a *Lex Francorum Chamavorum* 45. cikkének jogértelmezésével és cselekedetéért tulajdona egy része zálogosításra kerül. A *Lex Francorum Chamavorum* 47. cikke és a *Lex Saxonum* 49. cikke hasonlóan közelíti meg a nőrablást és 200 solidi jóvátétel és 60 solidi „bocsánatpénz” megfizetésére kötelezett az elrabló. A *Lex Thuringorum* 46. cikke szerint egy nőt elrabló személy a nővel egy időben egyéb mást dolgot is ellop, akkor a nő visszaadásával 200 solidi jóvátételt kell fizetnie, továbbá 10 solidit minden egyes ellopott ingóság után hasonlóan a *Lex Francorum Chamavorum* 47. cikkéhez és a *Lex Saxonum* 49. cikkéhez.¹⁸⁴

A *Lex Thuringorum* a nemes hölgy, illetve a gyermekszülésre alkalmas korban lévő szabad nő elleni gyilkosságot 200 solidira bünteti, mely a 48. és 49. cikkben került szabályozásra. A 49. cikk a nőrablás és egy özvegy megölésének bűne közé egyenlőségelet emel, és a 46. cikk szerinti 200 solidus jóvátétel megfizetése szükséges a családnak. Az 58. cikk kimondja, ha valakiről utólag bizonyosodik be, hogy erőszakot követett el, az a gyilkossággal megegyező nagyságú bűnnek minősül és halálbüntetést érdemel.¹⁸⁵

Ha egy szabad nő nőrablás vagy erőszak áldozatává válik egy szolga által, akkor a *Lex Thuringorum* 46. és 58. cikke, a *Lex Saxonum* 49. cikke, vagy a *Lex Frisionum* 9.8. cikke érvényesül területtől függően. Megfigyelhető, hogy a törvénykönyvek igen komoly átfedésben vannak egymással, mely Károly birodalomegységesítési törekvésének az eredménye.¹⁸⁶

A *Lex Salica emendata Carolina* volt az alapköve a fentiekben említésre került négy törvénykönyvnek, azok belőle erednek. A legfőbb bűnök csoportja megegyezik az azokban foglaltakkal, a legnagyobb különbséget a szélesebb körű jogok és a frankok jóval „drágább” élete jelentette.

Összességében elmondható, hogy mind a négy törvénykönyv az egységesítés jegyeit viseli magán és a legfőbb bűnök, mint a gyilkosság, a nőrablás, az erőszak, szüzek megrontása szabályozza. Ez érthető is, hiszen az eddig germán szokásjog szerint élő négy törzset minél gyorsabban próbálták integrálni egyrészt az államszervezetbe és az egyházba. Ehhez engedelmes alattvalókra volt szükség, melyet a jog érvényre juttatása mellett saját alkotmányosság biztosításával így békés eszközökkel is meg tudta oldani Károly.

Károly jogalkotási tevékenysége mellett az egyházi reformok véghezvitelének is szerves részévé vált. Helyreállításra került a fegyelem és minden kolostor részére kötelezően előírták a Bonifác által javasolt (753-757) reformok életbeléptetését.¹⁸⁷ Károly kötelezővé tette minden hívő részére az egyházi tized fizetését, mely egyfajta utólagos kárpótlás is volt a Martell Károly által elkobzott egyházi birtokokért.¹⁸⁸

Károly halálát követően (814†) I. „Jámor” Lajos örökölte a trónt, uralkodása során belső káosz kezdett úrrá lenni az egész Frank Birodalomban. Saját gyermekei már 829-ben ellene fordultak és 840-ben bekövetkezett haláláig a feszültség végig fennmaradt. A „Nagy” Károly

¹⁸³ Quak im., 43. oldal

¹⁸⁴ Quak im., 42. és 43. oldal

¹⁸⁵ Quak im., 44. és 45. oldal

¹⁸⁶ Quak im., 46. oldal

¹⁸⁷ Katus im., 133. oldal

¹⁸⁸ Katus im., 133. oldal

által megalkotott Karolin-alkotmányosság fennmaradt ideiglenesen, azonban a 843-as verduni szerződést követően a Frank Birodalom soha többé nem egyesült.

Összegzés

A Frank Birodalom története a vizsgált időszakban igencsak változatos képet mutat. A Meroving-ház hatalmának kiüresedésével egy időben kezdődött meg a Pippinidák felemelkedése, akik a Karoling-ház megalapításáig is képesek voltak eljutni császári címet birtokló leszármazottakkal. A Meroving-alkotmányosság megteremtette a későbbiekben Nagy Károly által továbbfejlesztett hűbériség alapjait, illetve kiépítette saját intézményrendszerét. A frank hadseregben bevezetésre kerülő hűbériség megteremtette Martell Károly számára a kellő támogatást belső és külső ellenségeinek legyőzésére és 732-ben „Európa megmentőjévé” vált megállítva az arab csapatok bevonulását a kontinensre. Ahhoz, hogy a Karoling-dinasztia képes legyen megerősödni erős hadseregre és stabil királyi hatalomra volt szükség. Nagy Károly bevezette a hűbériséget az államszervezetbe és császárrá koronázását követően elrendelte, hogy minden alattvalója tegyen hűségesküt felé. A szilárd királyi hatalom által lehetősége nyílt hódításokat véghezvinni és intenzíven megnövelni a Frank Birodalmat. Az államszervezetben hozott változtatásai pedig a középkori hűbéri állam alapjait hozták létre. Nagy Károly halálát követően birodalmát fia, I. Jámber Lajos örökölte, aki nem volt képes felnőni apja hagyatékához és végül saját gyermekei fordultak ellene romlásba taszítva a Frank Birodalmat. Miután I. Jámber Lajos elhunyt, fiai egymással is viszálykodásba kezdtek, és ez a viszálykodás vezetett el a verduni szerződésig, melyben az egykoron dicső Nagy Károly birodalma végérvényesen felosztásra került és soha többé nem egyesült.